

MOZAIKOK A REGIONÁLIS IDENTITÁS ÉRTELMEZÉSÉHEZ¹

(Aspects of the Interpretation of the Regional Identity)

SOMLYÓDYNÉ PFEIL EDIT

Kulcsszavak:

regionális identitás régiófogalom régióközpont részvételi demokrácia kommunikáció

Milyen út vezet a regionális identitás kialakulásához? Milyen szerepe van ebben a térnek és a kultúrának, illetve beszélhetünk-e a regionális identitás sajátos jegyeiről? A regionális identitás fogalma meglehetősen új keletű, mint magának a régió regionalizálásának koncepciója is, azonban a térabsztrakció emocionálissá válásához hasonló tényezőkre van szükség, mint az identifikáció más formái esetében. Legfőképpen a részvételi demokrácia eszközeinek és a kommunikáció jelentőségének felfedezése jelentheti a kulcsát az új térstruktúrák bevezetésének, miközben nem tagadható a regionális intézményesítés szerepe sem.

A regionális identitás bölcsője

A regionális identitás relatíve új fogalmat takar, mely a területi vagy területhez kötődő identitás egyik válfaja. Megszületése a regionális fejlődés politikai koncepciójához kapcsolódik, amely decentralizációs koncepcióként is felfogható. A regionális identitás fogalma még közel sem kidolgozott, ami nem kevésbé a ténnyel függ össze, hogy a regionális politika regionalizálásának jelszava sem olyan régi keletű, Nyugat-Európában a késő 1970-es években született meg. A folyamat abból fakadt, hogy a területi különbségek csökkentésében, az elmaradott térségek felzárkóztatásában az addigi politika cezúrához érkezett, erőforrásai kimerültek. Az új szlogen szerint a centralizált állami politikát fel kell váltania az endogén, régióspecifikus potenciálokra építő és a regionális sajátosságok kiaknázása révén nemzetközi versenyelőnyhöz jutó regionális politikával. Az üdvözlendő új stratégia mindjárt bele is ütközött több problémába, elsőként abba, hogyan közvetíthetők a különféle területi szintek, másodsor pedig gyenge volt az a politikai adminisztratív infrastruktúra, amelynek az új politikai irányvonalat hordoznia kellett volna, különösképpen, ami az állampolgári legitimitációt illette. Az ellenkező oldalról viszont a regionalizmus új koncepcióját erősítette, hogy mind egyértelműbbé vált, miszerint a gazdasági folyamatok kistérségi, illetve lokális szinten kellő mértékben nem befolyásolhatók, szükség van a regionális léptékre. Ennek megfelelően a regionális fejlesztési politika hordozói maguk a régiók, míg a regionális politika állami politika, mely utóbbinak szervesen együtt kell működnie az előbbivel. A regionális fejlesztési politika olyan jövőképet eredményez, mely regionális fejlesztési koncepciókban, programokban ölt testet, amelyek a területi–helyi akaratképzés eredményeként születnek meg, nem kevésbé a helyi források bevonásának célzatával (Kruse 1990).

Általában feltételezik, ha a régiók valamilyen mértékű tervezési vagy politikai önállóságot élveznek, akkor a régió lakosságának, de legalább politikai elitjének kifejlődik egy bizonyos mértékű regionális öntudata, majd esetleg regionális identitása. A decentralizált területpolitika döntési mechanizmusa látszólag kedvező táptalaját biztosítja az identitásformálásnak, hiszen a regionalizációban megtestesülő politikai konszenzus létrehozása feltételezné, illetve igényelné a lakossági elfogadottságot, azonosulást. A feltételes módnak azért van itt helye, mert ez bizonyos országokban működik, másutt viszont nem. Nálunk csak a kezdeti formális lépéseknél tart, gondolunk itt a törvényhozó által a régió, a megye és a kistérség szintjén 2004-ben berendezett civil egyeztető fórumok működésének hol kisebb, hol nagyobb mértékű formalizmusára. Illetőleg arra, hogy számos megyében és kistérségben teljességgel hiányzik az intézmény, noha kötelező lenne létrehozása.

Az mindenesetre igaz, hogy az Unió egyes dokumentumai tartalmazzák azt az ajánlást (Soós 2001), hogy az állam által felülről kezdeményezett, tradíciókkal nem rendelkező regionalizációról – legalább az intézményesítés végső fázisában – célszerű a lakosság bevonásával, referendummal dönteni. Ehhez képest a közigazgatás regionális átszervezése tárgyában a magyar Parlament 2006-ban két esetben hozott döntést anélkül, hogy kíváncsi lett volna a választópolgárok véleményére, esetleg felmérte volna a nagy horderejű döntés társadalmi-gazdasági stb. hatásait. A regionális önkormányzat bevezetéséről és egyidejűleg az ezer éves megye eltörléséről szóló törvényjavaslat-csomagot szinte puccsszerűen tárgyalta a T. Ház. A szabályozási koncepció előkészítéséről és tartalmáról még a szakmai közvélemény sem értesülhetett, az kizárólag pártpolitikai szintéren formálódott. A kétharmados törvénycsomag bukását végül az ellenzékkel elmulasztott egyeztetés okozta. A kormányzópárt egy valamiről bizonyosan elfeledkezett, hogy egy ilyen volumenű reformot az állampolgárok bevonása nélkül nem lehet sikerre vinni. Vagyis az sem elegendő, ha a döntést végső stádiumában bocsátják népszavazásra, mert talán még annál is fontosabb lenne az a folyamatos kommunikáció, amely a régióépítés folyamatát erősítené. Ez az egyébként sok időt és költséget felemésztő procedúra hathatósan elő tudja segíteni a régióval, mint új lélettérrel történő azonosulást, sőt, a soha megelőzően nem létezett regionális identitás csirájának elültetésére is alkalmas tényező lehet. Ugyanis nem attól várható a regionális reform társadalmi elfogadottsága, hogy a Magyar Közlönyben kihirdetik a regionális önkormányzatot intézményesítő törvényeket, hanem az emberekkel folytatott párbeszédétől.

Visszakanyarodva tehát a területi politikához, annak célja, hogy a strukturális különbségeket a régiók között és a régiókon belül kiegyenlítse. Más országokban ez még jellemzően kiegészül egy lényeges jeggyel, tudniillik a kulturális identitás támogatásával. Látszólag a két cél – a kiegyenlítés, másrészt a sokszínűség támogatása – között ellentmondás feszül. Valójában azok a sikeres és optimális intézkedések, amelyek egyidejűleg szolgálják a két preferenciát, mivel azok erősítően hatnak egymásra: egyfelől a nemkívánatos területi különbségek leépítése eredményesebb, ha a régiók kulturális sokszínűsége és autonómiája kibontakozik, mivel fenntartható fejlődési pályára állásuknak ez az egyik záloga. Noha azt szokták mondani, hogy a

régió a gazdaság átstrukturálódásának, hálózatosodásának terméke, mégsem elegendő a régiót, mint gazdasági teret értelmeznünk, a társadalom strukturális tagozódása, a hatalom-szervezés és a kulturális szimbólumok stb. szempontjából is figyelembe kell vennünk.

Ezzel összefüggésben érdemes pozitívként kiemelni, hogy 1996-ban, amikor a területfejlesztésről és területrendezésről szóló törvényt sikerült eukonform módon megalkotni, már belekerült a területfejlesztési célok és feladatok sorába „a nemzeti és térségi identitástudat megtartása és erősítése” [Tft. 2. § bekezdés d) pont]. Azonban nem sok kétség fér hozzá, hogy ennek megvalósítására egyáltalán nem összpontosult figyelem az elmúlt tíz esztendőben. Hazánkban a regionális politika leginkább különféle intézmények szabályozásában és pénzügyi támogatások elosztásában nyilvánul meg. A területi tervezés szerepe pedig, amely tág teret tudna nyitni a társadalmi csoportok, civilek és gazdasági szereplők számára a regionális fejlesztési politikában való részvételre, pusztán formális jelentőségűvé degradálódott.

A régiófogalom és az identitás lehetséges kapcsolata

A regionális identitás kutatásában egy egész sor tudományág érdekelt, mintegy multidiszciplináris megközelítésben: a földrajz, a szociológia, a néprajz, a filozófia és a politológia egyaránt. Valamennyi igyekezett hozzájárulni a fogalom definiálásához, amely vizsgálata fénykorát az 1980-as évek derekán élte. Miután a régió maga is sokféleképpen értelmeződő, fejlődésben lévő fogalom, úgy véljük, hogy az identitás gyökereit a régió mibenlétében kell keresni, egyszerűen elválaszthatatlan a régió meghatározásának jellemzőitől. A fogalmi megközelítések különbséget szoktak tenni deskriptív és normatív régiófogalom között, azonban mindkettő esetében lényeges, hogy a régió, amelyhez való kötődés létrejön, az egység és a különbözőség sajátos feszültségében helyezkedik el. Az egyén és a közösség, mint az identitás alanya tudatosan vagy öntudatlanul keresi azokat az elemeket, struktúrákat vagy funkciókat, amelyek egységbe vonják az adott régiót és elválasztják egy másiktól. A kulturális, a gazdasági vagy az ökológiai régió általában deskriptívnek tekinthető, míg a területfejlesztési-tervezési régió és a programrégió, de még inkább a közigazgatási régió feltétlenül normatív jellegű. Az előbbieket rendszerint nem is igénylik a merev földrajzi lehatárolást, illetve az gyakran nehézségekbe is ütközne. A gazdasági régió területi léptéke meghatározható, azonban határai dinamikusan alakulnak, és időben változhatnak (Wiechmann 2000).

Nyilvánvaló törekvés tapasztalható a komplex régiófogalom megragadására, mely túllép az aprólékos differenciáláson és szintetizálni igyekszik az összetartozó jegyeket, előtérbe helyezi az adott téregységnek a központi államhoz mért függetlenségét, a régió fejlesztéséért viselt közös felelősséget, a hálózati együttműködések, kapcsolatokat. A normatív régió létrehozása tehát nem szükségképpen az első lépés a regionalizáció útján, mindenesetre segíthet a régióra vonatkozó kognitív és emocionális információk és tudások létrejöttében. A területfejlesztési és/vagy közigaz-

gatási régió valóságos, kézzelfogható megvalósulását nehezíti, hogy térbeli egységeink, határainak megragadása feltételezné az emberek és szervezetek mozgáspályáinak átalakulását, sőt egyenesen kitágulását. Tapasztalható, a régió mint intézmény egyetlen politikai döntéssel létrehozható, de hogy működőképes lesz-e, az sokkal összetettebb probléma. Így nálunk a megyehatárokat átszelő regionális kohézió létrejötte a régiót behálózó új társadalmi-gazdasági-kulturális stb. kapcsolatok kiépülését feltételezné, arra lenne alapozható. Ez a gazdasági szereplők részéről úgy-ahogy abszolválható, de egyáltalán nem irányítható, és nagyban függ a helyi gazdaság erősségétől, sőt versenyképességétől is. Az egyének és civil szervezetek beágyazódása az új, nagyobb léptékű térbe anyagi, egzisztenciális lehetőségek függvénye is, külső-belső infrastrukturális, közlekedési feltételeknek erősen kitett, lassan építkező folyamat. Valószínűsíthető, hogy a deskriptív régió lakosai könnyebben megtalálják az identifikációjukhoz szükséges tényezőket, hiszen kutatások bizonyítják (Oláh 2000), hogy a területi kötődés kialakulásában például a jövedelemszerző képességnek lényeges szerepe van.

A regionális öntudat olyan ismereteket jelent az adott területi egység regionális sajátosságairól, melyek meghatározzák az egyedi életteret és a tudást az ott élő emberekről. Viszont ez az öntudat még egyáltalán nem azonosítható azzal az emocionális kötődéssel, amely mint regionális identitás az embereket a régióhoz köti – állítják más szerzők (Blotvogel–Heinritz–Popp 1987). Így a regionális identitás kifejlődése nem történik egy csapásra, sőt a területi kötődésnek fokozatai különíthetők el: a regionális öntudat, a regionális identifikáció, majd a valahova tartozni akarás vágya. S a területi kötődéssel párhuzamba szokták állítani a regionalizmus érési fokozatait, úgy mint

- diffúz regionalizmus – egy szimbolikus helyre vonatkoztatott kötődést testesít meg;
- tudatos regionalizmus – benne kifejezésre jut az egyéneknek, közösségeknek egy helyre vonatkoztatott hovatartozás-érzése, olyannyira, hogy a régióhoz való kötődés aktív akadályát képezi az elvándorlásnak;
- artikulált regionalizmus – a regionális diszparitásokból és a kulturális sajátosságokból építkező jellegzetes öntudat, amelyből az érintett régióra vonatkozó kollektív értékek és érdekek artikulálódnak;
- gyakorolt regionalizmus – a regionalizmusnak ezen a minőségi fokán a regionalizmus a politikai és kulturális cselekvés vonatkoztatási keretévé alakul, például az adott régió politikai és kulturális autonómiájáért vívott harcban (Meier-Dallach 1980).

Vannak olyan szerzők, akik kétségbe vonják a regionális identitás fokozatokba sorolhatóságát, de leginkább azt, hogy a regionális identitás intenzitása emocionális kötődések függvénye lenne. Ezt azzal magyarázzák, hogy a fejlett modern társadalmak egyik fontos ismérvévé vált a tértől való függetlenedés, mivel a tömeges migráció lezajlása révén egész embercsoportok hagyják el tradicionális helyeiket, s kezdik csoportjuk történelmét egy más helyen újradefiniálni (Szijártó 2002). Véle-

kedésünk szerint a területi kötődés mindenképpen az adott tércategória megéléséből, szocializációs mintákból, a társadalmi-gazdasági helyzetből, a kulturális tradíciókból, a társadalmi interakciókból és sok másból építkezik. Így a kultúrának és a térnek továbbra is meghatározó a jelentősége. Már csak azért is, mert a mindennapi élet kommunikációs stratégiáinak vizsgálatakor (Szijártó 2002) fény derül arra, hogy az identitás felépítésében egy adott földrajzi hellyel, valamilyen vidékkel, vagy távolabbi régióval való azonosulásnak továbbra is meghatározó szerepe van. Ezeket az adott csoport számára központi jelentőségű helyeket tekinti a kulturális antropológia olyan strukturált belső tereknek, amelyeken belül sokkal intenzívebbek az interakciók, sűrűbb a mindennapokat konstituáló kommunikációs háló, hatékony jelentés- és szimbólumtermelés folyik. S mindezen tényezők elkülönítik, kiemelik a teret más külső, az identitás termelése szempontjából nem releváns terektől.

Régióhatár vagy régióközpont?

Mindezek alapján a korábbi kutatások a regionális identitás fejlődésének három komponensét különböztetik meg:

- 1) A régióhatárok megvalósulását, realizálódását.
- 2) Az identifikációt, az egyén önbesorolását.
- 3) A regionális hatású cselekvés perspektíváját.

Tehát a regionális identitás elvileg egy stabil, generális kognitív struktúra.

Az első komponens tekintetében a nehézség abban mutatkozik meg, hogy az objektív régióhatárok, amelyek történelmileg, tradicionálisan kialakultak, vagy amelyeket éppen kívülről, felülről állapítottak meg (házánk esetében a jogalkotás húzta meg őket), vajon egybeesnek-e a szubjektív régióhatárokkal, vagyis a regionális, illetve a területi identitással? Úgy tűnik, azzal a kérdéssel meglehetősen csínján kell bánni, hogy vajon létezik-e regionális identitás Magyarországon, hiszen a szerves fejlődés alapjai hiányoznak hozzá (Szörényiné Kukorelli 2000). De vajon az egyének, a társadalmi csoportok azonosulni tudnak-e a megvont régióhatárokkal? Vagy megfordítható-e a kérdés, hogy a népesség érdekek, értékek, identitások szerinti tagolódásában mutatkoznak-e cezúrák és területi különbségek? A regionális identitás területi léptéke megragadható-e?

A regionális identitás vezérszava, a területhez kötöttség meglehetősen erős magatartásmintát takar, de amelynek nem feltétlenül, illetve nem kizárólagosan a területi határokat kell jelentenie. Miután a regionális öntudat egyáltalán nem individuális jelenség, a benne megnyilvánuló téregység az emberek és intézmények közötti kapcsolatok révén épül fel. Kollektív jellege abban is megnyilvánul, hogy általában valamilyen nevet visel, melyhez való viszonyulás megalapozza a regionális öntudat kialakulását. Kétségbe vonhatatlan, hogy a téregység elnevezése, nevének egyedisége a hozzá kötődők számára nagy jelentőséggel bír. Érdemes kiemelni, hogy az a terület, amit például régiónak tekintenek, elnevezését gyakran annak centrumáról,

központi helyzetű településéről, városáról kapja, legalábbis a nyugat-európai minták ezt bizonyítják. A centrumváros maga, mint polgárosult hely általában történelmi és kulturális gyökereket elevenít fel, ami pozitív módon kihat az identitásra. Az individuális és a kollektív szint között az öntudat erősítése szempontjából mindenképpen kölcsönhatás figyelhető meg. Sőt, az idevonatkozó vizsgálatok szerint minél erőteljesebben ivódik bele a téregység neve az emberek tudatába, annál világosabban artikulálódik a kollektív területi kötődés (*Blotevogel-Heinritz-Popp* 1987). Innen nézve, ha a régió, különösen a gazdasági régió külső határai nem is relevánsak, a vonzásközpontja szilárd bázisát, vonatkoztatási pontját adhatja a régió létének.

Itt érdemes megállni egy pillanatra, hiszen Magyarországon a területi kötődésnek új potenciális bázisai jöttek létre a területfejlesztés intézményrendszerének megalapításával. A régió normatív jellege 1999-ben érzékelhetővé és egyértelművé vált a területfejlesztési régiók határainak megvonásával. Ami az új területi egységek elnevezését illeti, azzal már több baj van. A mesterségesen, a megyék mechanikus összekapcsolásával létrehozott régiók területi kapcsolatok és belső összetartozás hiányában kevesekben ébresztettek érzelmeket. Egy évtizede nem tudott megszületni a konszenzus abban, hogy mely városok legyenek a régióközpontok. Egyébiránt a szakmai álláspont szerint a városnak van régiója, s nem fordítva, a régióknak központja. Legújabban pedig az Európai Unió policentrikus városfejlesztési koncepciójára hivatkozással próbálja a területi politika eliminálni ennek a kérdésnek a súlyát. Az országos hatókörű tervdokumentumokba öntött hivatalos álláspont szerint egyetlen régiócentrum kijelölése helyett a (nagy)városok hálózatos együttműködése és a regionális állami funkciók megyeszékhelyek közötti megosztása az egyetlen üdvözítő út. Ily módon a területi államigazgatási funkciók és a nekik megfelelő intézmények, szervek utóbbi egy évben tapasztalt elosztása a régiót alkotó megyék székhelyei között mintegy a régiócentrum szükségességének tagadásaként manifesztálódott. Holott általában nemzetközi szinten egyetértés mutatkozik abban, hogy a városhálózat policentrikus szerkezetének fejlesztése a hálózat elemei között fennálló funkcionális hierarchián alapuló kapcsolatok vonatkozásában csak kiegészítő jelleggel érvényesülhet, azt nem helyettesítheti. Ezt támasztják alá azon tapasztalatok (*Horváth* 2007), miszerint számos országban a régióközpontok és régiójuk kijelölése a nemzeti regionális politika decentralizációs áramába tartozott, nem pedig a centralizációt vagy a koncentrációt kifejező döntések közé. S általános tendenciaként megállapítható, hogy régióközpontokká a régió legnagyobb városai válnak.

Az 1980-as évek Nyugat-Európájában elvégzett empirikus identitásvizsgálatok olyan eredményre vezettek, hogy a regionális tervezési és implementációs tevékenységben alkalmazott módszerek, mint a központi helyek szerinti tértagolás vagy a hálózatok, továbbá a fejlődési tengelyek kijelölése indukálta hierarchia határozottan a decentralizált koncentráció irányába vitték el a regionalizmust. Ez pedig a területi kötődés erősödését eredményezte a regionális öntudat terén.

Végző soron tehát arra a következtetésre juthatunk, hogy a regionális önanonosság kétféleképpen fogható fel:

- 1) Egy meghatározott területi egységhez való kötődés tudata érthető alatta, ami mindenekelőtt jelenti a szülőföldhöz való tartozás érzését. Ebben különféle materiális, nyelvi, kulturális stb. szimbólumok kerülnek előtérbe.
- 2) Másfelől a regionális identitás jelentheti a mindennapi tudat régióspecifikus kifejeződését, a különféle szocio-kultúrákat, illetőleg a területi problémák és a közös fejlődés kérdésének megragadását. Eszerint, mint a regionális politikai kultúra egy aspektusa vizsgálható.

Ily módon az első megközelítés sokféle faktor, mint a nyelv, a vallás, a média, a történelmi fejlődés, a kulturális szokások stb. összehatásaként határozza meg a regionális önanonosságot. A másik megközelítésben viszont a regionális identitás lényegében a régiók közötti fejlettségbeli különbségekre épül, a szomszédos régiók fejlettségéhez való viszonyban, az összehasonlításban és különbözősben tudják meghatározni magukat a szereplők. Éppen ezért egyik megnyilvánulása kell, hogy legyen a nagyfokú nyitottság és fogékonyság a technikai megújulás és fejlődés irányában, továbbá egy optimista hozzáállás az adott területi egység gazdasági megújulása és felzárkózása iránt. Ebből fakad aztán a projektek iránti elkötelezettség és tenni akarás. Sőt, a vázoltak alapján a regionális identitásnak az is sajátossága, hogy például a régió határainak megvonása nem pusztán egy földrajzi határt testesít meg, hanem a regionális öntudat számára többnyire, mint centrum–periféria viszony is értelmeződik. A regionális öntudat alakításában mindig szerepet játszik, hogy a fejlődéshez milyen hálózatok, szereplők, akciók és szervezetek kötődnek és azok között milyen konszenzusok és konfliktusok lépnek fel. Azt már az elmúlt évek területfejlesztési politikái bizonyították, hogy a pénz, illetőleg a fejlesztési támogatások az egyik legfőbb mozgatórugói a regionális együttműködésnek és cselekvésnek. Azt is mondhatnánk, hogy a regionális öntudatnak alapvetően nem terekre, tércategóriákra vagy individuumokra kell vonatkoznia, hanem cselekvési helyzetekre, és mindenekelőtt kommunikációs rendszerekre. A regionális öntudatot nem pusztán, mint területi mintát lehet tanulmányozni, hanem mint a társadalmi kommunikáció vagy ideológiai rendszerek részét is.

Ami a hazai regionális politikát és a regionális identitás kibontakozását illeti, tulajdonképpen nem jutottunk lényegesen előre az elmúlt évtizedben. Hiszen, ahol a regionális politikai célok formálódnak, ott régiókról beszélünk, azonban ahol az eszközök vannak, ott csak önkormányzatok, de legalábbis a közszféra szereplői találhatók meg. Tudjuk, hogy a gazdasági szféra mozgósítása, érdekeltté tétele a regionális cselekvésben éppen ott a leggyengébb, ahol a fejlődésbeli elmaradottság a legerőteljesebb. Magyarországon a regionális gazdaság – a Központi és Nyugat-magyarországi régiót leszámítva – szinte alig érzékelhető. A civil szféra, noha intézményesültségi fokát tekintve egyre látványosabban van jelen, a szervezetek elsősorban többsége lokális szinten működik, s nem jellemző rájuk a regionális szerepvállalás. A kistérségi lépték az az első lépcsőfok, amelyet néhány civil szerveződés

már bevett, s ahonnan esetleg a cselekvési tér kitágítása várható. A támogató, szponzoráló gazdaság hiánya miatt azonban a civilek csekély erőforrásokat birtookolnak. A polgárok közösségének, a helyi lakosságnak a megszólítása hosszú ideje elmaradt. A kommunikáció stratégiája és technikája sem Magyarország uniós csatlakozásának előkészítésekor nem került kidolgozásra, sem azóta az uniós támogatási alapok megnyílásához kapcsolódóan. (Az Új Magyarország Fejlesztési Terv és Operatív Programjainak internetes webfelületen történő véleményezési lehetőségét nem tekintjük ilyennek.) A regionális fejlesztési politika egy szűk politikai és szakmai elit játéktérévé vált, melynek nyelvezetét nem csak az egyszerű állampolgár, de a gazdasági szférában elmélyült vállalkozó sem érti. E hiástust a sajtó sokszor avatatlan tudósításai, illetve a konfliktusokra koncentráló és azokat fölnagyító média nyilvánvalóan nem tudja ellensúlyozni.

A regionális intézmények jelentősége

Már régebb óta tudjuk, hogy „A régió képét és identitáskritériumait a lakosság körében közvetítő társadalmi és regionális intézmények fejlődése nagyon jelentős az érintett társadalom tagjai regionális öntudatának újratermelődése szempontjából. Az intézmények erősítik a régió lakosaiban a közösségi érzést és annak újratermelődési folyamatát.” (Paasi 1989, 72–74) E vonatkozásban nem csak a formális intézményekről van szó, hanem pl. olyan társadalmi folyamatról is, amelyben kialakul egy terület sajátos neve, valamint más szimbólumai. A régió intézményesülési folyamatában a kulminációs pont az a legitimációt biztosító lépés, amikor a régió elnyeri autonómiáját, előbb közigazgatási értelemben, majd alkotmányjogi szinten is. Ekkor a régió már a társadalom térbeli szerveződésének integráns részévé válik. A közigazgatási státusz rögzíti a regionális identitás területi határait, bár a regionális identitás szempontjából talán fontosabbak azok a társadalmi intézmények, amelyek az információkat közvetítik az adott területről. Egyértelmű, hogy a regionális identitás intenzitása függ a régiók adott államon belüli intézményesültségétől, illetve államszerkezeti minőségétől, amely a tapasztalatok szerint sokszínű lehet:

- tervezési-támogatáspolitikai régió
- közigazgatási régió
- autonóm régió
- állami minőséggel bíró régió (föderális államberendezkedés esetében).

A kulturális identitás nagy fokban hozzájárul az endogén erőforrások mobilizációjához. A területi identitás ugyanis sem légtüres térben, sem pedig izolált személyiségekben nem tud fejlődni. Az emberek gondolkodására, cselekvésére, érzékelésére hatnak a tapasztalások, a szocializációs folyamat, és nem utolsósorban az intézmények hozzák létre és mélyítik el az identitást. A belső ellentétet legyőző regionális politikai perspektívára akkor van esély, ha egy ügyre vonatkozóan közös identifikálódást, vagy másképpen szólva konszenzusos érdekartikulációt tud a régió fel-

mutatni. Tehát a politikával szembeni elvárás, hogy széles egyetértéssel és konkrétan döntsön és cselekedjen. Ez különösen igaz a regionális politikára.

Megfelelő jogi és eljárási keretek, s különösképpen bizonyos intézményesülés nélkül nincs regionális identitás. Ugyanis a hatékony fejlesztési politikához ki kell alakulnia a regionális politikai és gazdasági szereplőkben, a civil szférában, sőt a lakosságban is a bizalomnak a regionális politikát hordozó szimbólumok és szereplők iránt. Amíg általánosságban beszélünk régióról, addig az csak absztrakció. A régió fejlődését érintő döntéshozatali mechanizmusban való széles részvételi lehetőség biztosítása nélkül nem várható az identitás megerősödése. Területi identitás és felelősségérzet összekapcsolódása akkor lehetséges, ha a régióban élők számára biztosítjuk, hogy életük alakításában és megváltoztatásában részt vegyenek. Hozzá kell még tenni, amennyiben a regionális politika nem a társadalom számára fontos problémákkal foglalkozik, komolytalanná és érdektelenné válik, szélső esetben látszattmegoldásokat fog produkálni, amitől az identitás képződése nem várható.

Jelenleg a regionális intézményrendszer működése sajnálatos módon nem ebbe az irányba mutat. Ez abból fakad, hogy a regionális hatalmi elit inkább elválasztja magát környezetétől, semmint, hogy integrálódna vele. A delegáció elvén felépülő regionális fejlesztési tanácsok a rájuk vonatkozó szabályozás következtében nem alkalmasak a regionális identitás kialakulásának segítésére, ugyanis működési gyakorlatuk a nyilvánosság és a társadalmi kontroll szempontjából egy jó ideje aggályos. A tanácsulések ugyan nyilvánosak, azokon bármely állampolgár hallgatóként részt vehet, de a testületi munka a laikusok számára alig értelmezhető, az előterjesztések konkrét ismerete nélkül követhetetlen. Az üléseken keresztül nem ismerhető meg a politikai grémiumok érdemi munkája (Somlyódy né Pfeil 2004).

Szorosan idetartozó kérdés, hogy létezik-e, artikulálódik-e olyan regionális érdek, amely alkalmas a vele való azonosulásra? Az intézményesítés problematikáját nálunk az is fokozza, hogy a regionális fejlesztési tanácsok kötelező törvényi megalapítása óta alig tapasztalható előrelépés ebbe az irányba. Noha ma már a megyei ügyektől és érdektől elvileg független elnököt választhat a testület, nem kell valamelyik megyei közgyűlési elnöknek e pozíciót betöltenie, a gyakorlatban kevés pozitív hatása mérhető a törvénymódosításnak. Amikor ugyanis a kulisszák mögé pillantunk, kiderül, hogy egyik regionális tanácsunk elnöke egyidejűleg három „lovon ül”, mert e tisztén kívül úgyszintén a tanácsban képviseli az egyik minisztert, tehát a végrehajtó hatalom egyik ágazatának érdekeit, miközben lokális szinten a régió egyik községének polgármestere és kistérsége vezéralakja. Arra is érdemes kitérni, hogy az oktatási tárca tanácsbeli képviselője egyébiránt Országgyűlési képviselő, ami a hatalmi ágak teljes keveredésének élményét adja számunkra, a politikai döntéshozás szintjeinek összemosásáról nem is beszélve. Hasonlóan szomorú, hogy számos települési, főként városi polgármester, akiktől régiójuk képviselőjét várnánk, a kormányzat színeiben foglalnak helyet a regionális tanácsokban. Hogy ebből az érdekkavalkádból miként lesz regionális érdekartikuláció, az közel sem világos. E regionális metszetből tulajdonképpen már nincs is értelme feltenni a kérdést, hogy ki vagy mi a régió Magyarországon? Sajnos, az intézményi struktúrák

kevésbé visznek közelebb a megoldáshoz, legfeljebb az állapítható meg, hogy a régió a regionális tervezés keretét, területi léptékét adja.

Az eddigi gondolatokat számba véve nyitott a kérdés, vajon Magyarországon vannak-e a területfejlesztési-statisztikai régióknak olyan jegyei, amelyek a regionális identitás kialakulásának bázisává válhatnak? Már 1998-ban folytak vizsgálatok a regionális identitás állapotára nézve. Az akkori megállapítások szerint a regionalizmus politikai marketingje rendkívül kezdetleges volt hazánkban. Zűrzavar volt tapasztalható a régió határai, elnevezése, funkciója, sőt fogalma tekintetében is (*Pálné Kovács* 2001). Ma sincs ez másképp, a regionális elit, ha egyáltalán beszélhetünk ilyenről, nem rendelkezik régióépítési stratégiával, a régió a területfejlesztési támogatások és leginkább az uniós források felszívásának technikája. A regionális identitásformáló jellemzők értékelése alapján nem túlzottan derűs a jelenlegi helyzetkép, mivel a régióknak:

- Területi (földrajzi) határa van – szimbolikus, történelmi, tájegységi, nyelvi, kulturális stb. tartalom nélkül.
- Neve van, de szinte alkalmatlan emocionális kötődések ébresztésére.
- Kijelölt és ezért identifikációra alkalmas központja nincs.
- Hatalmi (döntéshozó) szerve van – de nem hordoz és nem artikulál regionális érdekeket és értékeket, legitimitációja gyenge.
- Regionális intézmények léteznek – új térstruktúráknak, regionális illetékességű vagy léptékű állami és gazdasági szervek folyamatos születésének vagyunk tanúi az állampolgárok és közösségeik érdemi bevonása nélkül.
- A partnerségi elvű tervezés és cselekvés – formálisan létezik az EU elvárásainak teljesítése érdekében.
- Regionális gazdaság nincs vagy alig látható.
- Regionális közlekedésről, illetve közlekedési hálózatokról nem beszélhetünk, a régiók belső kohézióját erősíti ilyen típusú átfogó fejlesztési program nem indult.

Az országos politika, amely a potenciális régióközpontok leépítését, gyengítését tűzte ki célul, áttételesen a régiók gazdasági fejlődését és a regionális identitás megalapozását veszélyezteti, hiszen ha végigtekintjük azokat a faktorokat, amelyek a regionális azonosságtudat szempontjából szerepet játszanak, akkor a gyenge legitimitációt birtokló regionális fejlesztési tanácsokon, valamint a statisztikai és területfejlesztési régiók törvényben megvont üres határain kívül alig találunk kapaszkodókat. Sajnos, az EU Strukturális Alapjára elfogadott regionális operatív programok még mindig jórészt maradékelvűek, az ágazati operatív programokból kiszorult tevékenységeket, illetve projekteket támogatnak.

A regionalizáció pozitív ellenpéldái

A közigazgatás szférájában zajló regionalizálás és decentralizáció a városrégiók képződésére is hat, az együttműködések új szervezeti formába öntése kiváló táptalajt szolgáltatja a regionális identitás fölépítésének. Így a városi vonzáskörzeti reformok az önkormányzati berendezkedés alapjait érintő közjogi változásokat is

előidézhetnek, amikor például az intézményesített együttműködés túllép a települési szint és az alsó középszint közötti szokásos feladat- és hatáskör-megosztáson és regionális léptékben értelmeződő feladatokat céloz. Tehát adott esetben a *regionalizáció egy válfaját is megtestesítheti.*

Az agglomeráció nagy múltra visszatekintő településközi együttműködésének alapjain valósult meg az „alulról jövő” regionalizáció egyedülálló példája Németország *Alsó-Szászország* tartományában. Noha az 1,1 millió lakost tömörítő hannoveri agglomeráció intézményesítési megoldása első megközelítésre közigazgatási karakterűnek látszik, egyértelmű célja és mozgatórugója a térség gazdasági fejlődésének biztosítása volt a regionális és nemzetközi gazdasági térben. A cél elérésének kulcsfontosságú eszköze volt a *térség fejlődésének garantálása az egységes tervezési tevékenységen keresztül*, amit tovább erősített az idejekorán kiépített egységes nagytérségi közlekedési rendszer. A tartományi törvényhozó, amikor 1962-ben első ízben formalizálta a nagyvárosi tér együttműködési kapcsolatait legalábbis ennek a várakozásának adott hangot (Kriegel 2000).

1996 óta élt az a javaslat, amely a hannoveri régió közigazgatási újrastrukturálását célozta. A nagytérség három hatalmi tényezője által megfogalmazott vitaanyag a hannoveri régió új típusú intézményesítése mellett tette le voksát, melyet a tartományi kormány támogatásában részesített. 1999-ben már megindult a törvényalkotási folyamat, melynek eredményeként az Alsó-szászországi parlament törvényt hozott a *hannoveri régió, mint közvetlen választással létrejövő közjogi testület* alapításáról. A 2001 szeptemberében megtartott választások a mintegy hat éves előkészítő procedura betetőzéseként életre hívták a regionális gyűlést. A regionalizálási koncepció lényege, hogy mind a hannoveri járást, mind az önkormányzati céltársulást feloszlatták, míg Hannover városa elveszítette járási jogállását, annak érdekében, hogy az ún. „regionális járás”, mint valamennyi szervezet jogutódja megszülessék (Kleine-Sellnow, L.–Sellnow, R. 1999). A reform háttérében több igazgatási kérdés várt megoldásra, mint például az, hogy miként tagolható a közigazgatás olyan szintekbe, amelyek nagyobb polgárközeliséget tudnak biztosítani a korábbi állapotnál?

A közigazgatási reform képébe bújtatott régióalapítás *három célt fogalmazott meg, a hatékony, a szolidáris és a polgárközeli régió jövőképét.* Ezek közül a szolidáris régió célkitűzése a feladatok szintek közötti újraelosztásán keresztül a közigazgatást közelebb vitte a lakossághoz. Figyelemre méltó, hogy a reformelképzelések intenzív vitán mentek keresztül mind a politika, mind az igazgatás berkeiben, sőt az 1998-as év folyamán több fórum keretében a polgárok véleményének becsatornázása is megtörtént tematikusan, szociálisan és társadalmilag érintett szervezeteken, csoportokon keresztül. Az érdekviszonyok megfelelő kiegyensúlyozása érdekében arányos képviselőket kaptak az agglomeráció külső és belső körgyűrűjét alkotó települések, valamint a városközpont különböző városrészeinek meghívottai. Négy workshopot szerveztek az állampolgárok számára, mert a döntéshozók fontosnak vélték a regionális reform közösségi kontrollját. Emellett megvalósíthatósági tanulmány készült a hatások számbavételére és a finanszírozási javaslatokra vonatkozóan.

A reform egészének értéke a két irányban végrehajtott decentralizációval mérhető. Dicséretes az a szándék, amely egyfelől a területi államigazgatás egyes funkcióit áldozta fel a régió intézményének oltárán. Másfelől a járási szint kiiktatása a közigazgatás rendszeréből lokális szinten ugyancsak decentralizációt eredményezett azáltal, hogy az integrált települési önkormányzatokat tette (pl. építéshatósági hatáskörök, oktatás, közlekedési hivatal stb.) a felszámolt hannoveri járás regionalizálás után még fennmaradó feladatköreinek hordozóivá. Az agglomerációt alkotó önkormányzatok természetesen megtartották jogi önállóságukat (*Kleine–Sellnow, L.–Sellnow, R.* 1999, 438).

Figyelemre méltó, hogy a *Hannoveri Nagytérési Önkormányzati Szövetség* (Kommunalverband Großraum Hannover), mely önkormányzati céltársulás formájában mintegy 35 évig állt fenn, intézményi bázisát alkotta a hannoveri régiónak. Mert egyébként közigazgatási régió, más néven a regionális járás gondolata meglehetősen régóta élt a német jogi irodalomban, először 1965-ben mérlegelték ennek az intézménynek a bevezethetőségét több német tartományban. Az eredeti modell olyan önkormányzati képviselő-testülettel számolt, amely egyidejűleg államigazgatási kerületként is funkcionált volna, és vagy a járás vagy a kormánykerület, mint közigazgatási szint beolvadását feltételezte volna. A történelem során mind a CDU (1965), mind az SPD (1968) részéről volt példa arra, hogy a hesseni, illetőleg a schleswig-holsteini tartományi parlamentben olyan törvénytervezetet nyújtottak be, amely a régió bevezetését javasolta adott tartományban. Ezek az elképzelések azonban hosszú időn keresztül kudarcot vallottak, mígnem helyi és területi szereplők együttes kezdeményezésére tartományi szintű döntés született a hannoveri regionális járás intézményesítéséről.

Egy másik jó példaként szolgál az ugyancsak hosszú szerves fejlődés eredményeként, regionális léptékű intézményként 1994-ben létrehozott *Stuttgarti Régiószövetség*. Megalakulásakor közvetlenül választott régiógyűlésével saját politikai szervezet kapott. A szervezet alapításának célja az volt, hogy a nagyvárosi vonzáskörzetet, mint régiót a telephelyek európai versenyében előkelő helyhez juttassa. Az agglomeráció lakosságának igénye mutatkozott egy politikai jellegű megoldásra, amit a regionális menedzsment segítségével sikerült megvalósítani.

A régiószövetségnek három szerve van, a régiógyűlés, a szövetség elnöke és a regionális igazgató. A régiógyűlésbe a választópolgárok általános, közvetlen, szabad, egyenlő és titkos szavazás útján 80 tagot választanak, ahol is a választási területet a régió területe jelenti. A jelölés választóközrетенkénti listákon történik, a választóközrетенket pedig a szövetséget alapító járasok alkotják. A jelöltek irányában fontos megkötés – ami a regionális identitás erősítésével hozható összefüggésbe –, hogy választóközrетенük valamely községében választójoggal kell rendelkezniük, tehát helyi illetőségűnek kell lenniük. A választójogosultságot is szabályozza a törvény. Az általános választásokhoz képest többletkövetelményként szerepel, hogy a választópolgár egyetlen lakóhelyének, vagy több lakása közül a fő lakhelyének legalább három hónapja a régió területén kell lennie. Pozitív diszkrimináció érvényesül azokkal az elköltözöttekkel szemben, akik, ha elköltözésüktől számított három éven belül térnek vissza, akkor türelmi idő nélkül azonnal visszakapják elveszített választó-

tőjogukat. A szabályozás szerint az aktív és passzív választójog egybeesik. Mindezeknek a szabályoknak, illetve intézményeknek az eredményeként könyvelhető el, hogy a régiógyűlésben folyó munka segített életre hívni egy történelmileg korábban nem létezett régióban a *regionális identitást*, s a szövetség köré társadalmi és önkormányzati kezdeményezések sora csoportosult.

A példákkal mindössze arra szerettünk volna rávilágítani, hogy a regionális identitás formálása tudatos politikát igényel. Hosszú szisztematikus építkezés, az intézményesítés különböző fázisai és a lakosság, valamint a helyi közösségek bevonásával folytatott kommunikáció előzik meg az erős politikai legitimitással rendelkező régiók létrejöttét. A két példa egyúttal a normatív régió kialakítását igyekezett érzékelteni, ahol is a területi határok megvonása nem csupán új térkategóriát, hanem regionális közigazgatási egységet is eredményezett. Azt már csak zárójelben tesszük hozzá, hogy politikai konszenzusra és nagyfokú bizalomra van szükség ahhoz, hogy egy ilyen léptékű regionális reform célba érjen.

Zárszó

Az eddigiekben vázoltakat akként sommázhathatnánk, hogy valamely régióval történő identifikációnak akkor lehet esélye, ha az egyének és a régió közössége számára megadatik az életviszonyok regionális alakításának felelőssége, mely másként nem képzelhető el, minthogy a régió egyfajta autonómiához jut, amelynek legalább a szubnacionális szintre telepített döntési kompetenciákban és pénzügyi eszközökben kell kifejeződnie. Ez azonban az éremnek csupán az egyik oldala. Sőt ezek a tényezők absztrakciók maradnak mindaddig, amíg csak beszélünk a régióról. Ezért az identitás-koncepció elengedhetetlen része a régió lakosságának széles körű részvételi lehetősége a döntéshozási folyamatban. Már rég „lerágott csont”, hogy az identitás és felelősségérzet az épített és természeti környezet iránt csak akkor alakul ki, ha a helyben élő embereknek alakítási, módosítási, ráhatási lehetőségük van. Vagyis, ha egyének és közösségek a maguk és a régió sajátosságait ki tudják bontakoztatni (*Danielzyk–Wiegandt* 1987). Ily módon a régió a demokrácia elemtől, a nyitott diskurzustól elválaszthatatlan, máskülönben sem a regionális politikai kultúra kialakulásának, sem a gazdasági döntési struktúrák létrejöttének nem lesz esélye.

Hazánkban a regionalizáció égisze alatt zajlott eddigi folyamatokról az a benyomásunk, hogy noha a megalkotott jogszabályoknak, a végrehajtott intézményi átszervezéseknek a végső célja az állampolgárok életkörülményeinek a jobbítása kell, hogy legyen, a humán elem végig figyelmen kívül maradt. A lakosságnak nincs ismerete, tudása az új struktúrákról, azoknak életterét átalakító karakteréről, miből is táplálkozna az ahhoz való kötődés kialakulása, nem is beszélve egy új térbeli identitás kialakulásáról. Tegyük hozzá, nem lenne nélkülözhető az intézményesítéshez a jogalkotás előzetes hatásvizsgálatát sem lefolytatni.

Az, amiről az utóbbi néhány év kormányzati politikája szól, a kisebb és hatékonyabb állam bevezetése, biztosan nem elegendő ahhoz, hogy a társadalmat meg-

nyerjük a regionalizáció számára. A cél akkor lehet szalonképes, ha a lakosság életfeltételeinek és a gazdaság környezetének javulását is ígéri, mégpedig az esélyegyenlőség bázisán. Az utóbbi tényező nélkül nehezen képzelhető el a reformmal történő identifikáció. E szempontok figyelmen kívül hagyásával is végrehajtható például az államigazgatás regionalizációja, de teljesen felesleges. És elsősorban nem azért, mert az Alkotmánybíróság ítéletében megállapította alkotmányellenességét, hanem, mert nem lehet a társadalom és hatalom térbeli szerkezetének átalakítását csak köztisztviselői létszámokra és politikai zsákmányszerzésre alapozva végrehajtani. Profán érvnek tűnik, de az állampolgár nem érzéketlen arra, hány kilométert kell utaznia a szomszéd megye székhelyére ügyet intézni, miközben a feladatok és hatáskörök áthelyezésének közlekedési, anyagi stb. vonzataival az állam nem vetett számot. A lakosság számára máris drágább lett a közigazgatás, de mit kapott cserébe, milyen előny társul, illetve társult volna a regionalizációhoz? Kérdésünket egyáltalán nem tekintjük költőinek.

Jegyzet

- ¹ Jelen tanulmány egyes részletei elhangzottak a Politológus Vándorgyűlés 2007. c. konferencián a IV. Civil, helyi és regionális identitások blokkban, korreferátum formájában. PTE BTK Pécs. 2007. június 22–23.

Irodalom

- Berényi I. (2003) Közép-Európa kulturális régióinak kérdése. – Ábrahám B.–Gereben F.–Stekovics R. (szerk.) *Nemzeti és regionális identitás Közép-Európában*. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar, Piliscsaba. 17–26. o.
- Blotevogel, H.H.–Heinritz, G.–Popp, H. (1987) Regionalbewußtsein – Überlegungen zu einer geographisch-landeskundlichen Forschungsinitiative. – *Informationen zur Raumentwicklung*. 7/8. 409–418. o.
- Danielczyk, R.–Wiegandt, C.-Ch. (1987) Regionales Alltagsbewußtsein als Faktor der Regionalentwicklung? – *Informationen zur Raumentwicklung*. 7/8. 441–450. o.
- Horváth Gy. (2007) Régióközpontok Európában. – *Magyar Tudomány*. 6. 704–720. o.
- Kleine, W.–Sellnow, L.– Sellnow, R. (1999) Die Regionalreform der Region Hannover aus Sicht der Bürger. Ein Experiment der Bürgerbeteiligung. – *Raumforschung und Raumordnung*. 5–6. 437–441. o.
- Kriegel, J. (2000) Gemeindeübergreifende Zusammenarbeit im Kommunalverband Großraum Hannover. – Jähnke, P.–Gawron, T. (Herg.) *Regionale Kooperation – Notwendigkeit und Herausforderung kommunaler Politik*. Institut für Regionalentwicklung und Strukturplanung, Erkner bei Berlin. 77–88. o.
- Kruse, H. (1990) *Reform durch Regionalisierung*. Eine politische Antwort auf die Umstrukturierung der Wirtschaft. Campus, Frankfurt/Main–New York.
- Kühn, M. (2001) Regionalisierung der Städte. – *Raumforschung und Raumordnung*. 5–6. 402–411. o.
- Meier-Dallach, H.-P. (1980) Räumliche Identität – Regionalistische Bewegung und Politik. – *Informationen zur Raumentwicklung*. 5. 301–313. o.
- Oláh M. (2000) Adalékok a regionális identitás megajzolásához. – Glatz F. (szerk.) *Területfejlesztés és közigazgatás-szervezés (Megye, régió, kistérség)*. Magyarország az ezredfordulón. Stratégiai kutatások a Magyar Tudományos Akadémián. Magyar Tudományos Akadémia, Budapest. 143–182. o.
- Paasi, A. (1989) A régiók fejlődése és a regionális identitás kialakulása. – *Tér és Társadalom*. 3. 70–79. o.
- Pálné Kovács I. (2001) *Közigazgatás és regionális politika*. Dialóg Campus, Budapest–Pécs.
- Somlyódyiné Pfeil E. (2004) A gazdaságfejlesztés megjelenési formái a területfejlesztési régiók szintjén. – Pálné Kovács I. (szerk.) *Versenyképesség és igazgatás*. MTA Regionális Kutatások Központja, Pécs. 141–160. o.
- Soós E. (2001) Az europánizáció hatása a regionális identitás fejlődésére. – Karikó S. (szerk.) *Európaiság. Politikai és morális kultúra*. Áron Kiadó, Budapest. 95–104. o.

- Szijártó Zs. (2002) Turizmus és regionalizmus a Káli-medencében. Egy kutatás tapasztalatai. – Fejős Z.–
Szijártó Zs. (szerk.) *Egy tér alakváltozásai*. Tabula könyvek 4. Néprajzi Múzeum, Budapest. 7–21. o.
Szörényiné Kukorelli I. (2000) Régió-e a Nyugat-Dunántúl? – Glatz F. (szerk.) *Területfejlesztés és
közigazgatás-szervezés (Megye, régió, kistérség)*. Magyarország az ezredfordulón. Stratégiai kutatások
a Magyar Tudományos Akadémián. Magyar Tudományos Akadémia, Budapest. 209–230. o.
Wiechmann, Th. (2000) „Die Region ist tot – lebe die Region!” Anmerkungen zur Diskurskonjunktur
und Relativierung des Begriffes. – *Raumforschung und Raumordnung*. 2–3. 173–184. o.

ASPECTS OF THE INTERPRETATION OF THE REGIONAL IDENTITY

EDIT PFEIL SOMLYÓDYNÉ

How to create regional identity? What role do the space and the culture play in this process?
Can we classify the special characteristics of regional identity compared to spatial identity? The
concept is rather new, similar to the concept of the regionalization of the regions.

The development and spatial planning regions established ten years ago, haven't got any
historical tradition or geographical borders in Hungary. So the article is to look into the
factors how to strengthen regional identity. The instruments of the participatory democracy,
the communication, the designation of the regional centres, and not least the foundation of
new regional institutions can contribute so the creation of regional identity within the
population. On the basis of the experiences other countries, these latter are important, ones
to give the framework of common activities within the new regional boundaries.